

DIN EĞİTİMİ II

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
The Center for Values Education Press

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN: 978-625-93025-3-9

Sertifika No: 50201

Kitabın Adı

Din Eğitimi II

Editörler

Prof. Dr. Banu GÜRER
Doç. Dr. Emine KESKİNER

Yayın Koordinatörü

Hulusi YİĞİT

Tasarım

Rümeysa DOĞAN

Baskı-Cilt

ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi
Ata Han No:34 / 5 Bağcılar - İSTANBUL
Tel: 0212 628 96 00 - Faks: 0212 430 83 35
Sertifika No: 45103

1. Basım

Mart, 2026

İletişim

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.
Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sokak. NO :7 Eyüpsultan-İSTANBUL
www.ensarnesriyat.com.tr e-mail: siparis@ensarnesriyat.com.tr
Tel: (0212) 491 19 03 - 04

DİN EĞİTİMİ II

Editörler
Prof. Dr. Banu GÜRER
Doç. Dr. Emine KESKİNER

İstanbul, 2026

İÇİNDEKİLER

Bölüm I: Din Eğitimi Disiplininde Bir Çalışma Alanı	
İmkânı: Kur'an-ı Kerim	7
<i>Doç. Dr. Ramazan GÜREL</i>	
Bölüm II: Din Eğitimi Disiplininde Hz. Peygamber'i Çalışmak	45
<i>Prof. Dr. Ahmet KOÇ</i>	
Bölüm III: Klasik İslam Düşünürlerinin Eğitim Görüşleri	85
<i>Prof. Dr. Ahmet KOÇ</i>	
<i>Doç. Dr. Umut KAYA</i>	
Bölüm IV: İletişim ve Din Eğitimi	137
<i>Prof. Dr. Ahmet KOÇ</i>	
Bölüm V: Din Eğitiminde Şahsiyet İnşası: Ahlâk ve Değer	191
<i>Doç. Dr. Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU</i>	
Bölüm VI: Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi	249
<i>Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm PEHLİVAN AĞIRAKÇA</i>	
Bölüm VII: Çocukluk ve Gençlik Dönemi Din Eğitimi	309
<i>Doç. Dr. Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU</i>	
Bölüm VIII: Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi	363
<i>Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm PEHLİVAN AĞIRAKÇA</i>	

I. BÖLÜM

DİN EĞİTİMİ DİSİPLİNİNDE BİR ÇALIŞMA ALANI İMKÂNI: KUR'ÂN-I KERÎM

DİN EĞİTİMİ DİSİPLİNİNDE BİR ÇALIŞMA ALANI İMKÂNI: KUR'ÂN-I KERÎM

Ramazan GÜREL*

Giriş

Din ve eğitim kavramları insanoğlunun varlık sahnesine çıkışıyla yaşıt kavramlar olup aynı zamanda insanı konu edinmek, onu tanımak, kendisine tanıtmak ve eğitmek gibi gayelerle ortak bir alanı paylaşan olgulardır. Bu iki kavramın bir araya gelerek oluşturduğu din eğitimi, teorik ve pratik yönleriyle tarih boyunca bir şekilde hep var olagelmiş, zamanın şartlarına ve her toplumun kendisine has özellikleri, dünya görüşü, insan yetiştirme felsefesi gibi parametrelere bağlı olarak şekillenmiş ve medeniyetten medeniyete az çok farklılık arz etmiştir. Bu farklılaşmaya ek olarak din ve eğitim, sosyal yönü de olan olgular olmaları hasebiyle, değişim ve gelişimden kaçınılmaz bir şekilde etkilenmiş, neticede din eğitiminin temellendirilmesi noktasında da farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Özellikle insanlığın tecrübe ettiği bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak değişen dünya, varlık ve insan

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, e-mail: ramazan.gurel@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9066-9098

II. BÖLÜM

DİN EĞİTİMİ DİSİPLİNİNDE HZ. PEYGAMBER'İ ÇALIŞMAK

DİN EĞİTİMİ DİSİPLİNİNDE HZ. PEYGAMBER'İ ÇALIŞMAK

Ahmet Koç*

Giriş

İnsanoğlu, kendi dışındaki pek çok meçhulü keşfetse de kendine yabancı olduğu sürece huzur bulamamış, bundan dolayı da etrafında olup biteni anlama ve anlamlandırma çabası içinde nereden gelip nereye gittiği, varlık âlemindeki yeri, neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğu, doğumla ölüm arasına sıkıştırılmış hayatta görev ve sorumlulukları ve bu hayatın kaçınılmaz sonu olan ölüm ve sonrası hakkındaki sorularına cevaplar aramıştır. Bu konulara ilişkin dinlerin, felsefelerin, akımların ve ideolojilerin yaptığı açıklamalar içerisinde insanı en çok vahyin açıklamaları tatmin etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de, ilk inen ayetlerden itibaren insanın yaratılışına dikkat çekilmiş, insanın neyden, nasıl ve niçin yaratıldığı ve yaratılış evreleri ayrıntılı biçimde açıklanmış-

* Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, e-posta: akoc@29mayis.edu.tr, ORCID:0000-0002-6662-3951.

III. BÖLÜM

KLASİK İSLAM DÜŞÜNÜRLERİNİN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ

KLASİK İSLAM DÜŞÜNÜRLERİNİN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ*

Ahmet Koç**

Umut Kaya***

Giriş

Eğitim, insanla birlikte var olan bir olgudur. Müslümanlar da İslam'ın ilk yıllarından itibaren Hz. Peygamber'in önderliğinde başlayan eğitim faaliyetlerini, günümüze kadar aralıksız sürdürmüşlerdir. Müslümanlar hakim oldukları her yeri birer ilim merkezi haline getirmişler, yürüttükleri eğitim faaliyetlerinde İslami ilimlerin yanında; tıp, astronomi, matematik, fizik, kimya, biyoloji, tarih, coğrafya gibi pek çok bilim dalının gelişmesine de önemli katkılar sağlamışlardır.

* Bu bölüm, Mustafa Köylü-Ahmet Koç editörlüğünde hazırlanan ve klasik İslam eğitimcileri olarak nitelendirilen 21 İslam düşünürünün konu ile ilgili görüşlerinin ele alındığı kitaptan faydalanılarak hazırlanmıştır. Mustafa Köylü-Ahmet Koç (ed.), *Klasik İslam Eğitimcileri*, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016).

** Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, e-posta: akoc@29mayis.edu.tr, ORCID:0000-0002-6662-3951.

*** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, e-posta: umut.kaya@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3237-8150.

IV. BÖLÜM
İLETİŞİM VE DİN EĞİTİMİ

İLETİŞİM VE DİN EĞİTİMİ

Ahmet Koç*

Giriş

Kullanıldığı alanlara ve amaçlara göre çok farklı anlamlar kazanan¹ iletişim için şöyle bir kuşatıcı tanım yapılabilir: İletişim; *bilgi, duygu, düşünce, beceri, kanı, tutum ve davranışların çeşitli yollarla başkalarına aktarılması ve alışverişidir.*

Buradaki '*alışveriş*' sözünden de anlaşılacağı gibi, iletişimde karşılıklı bir paylaşım ve etkileşim söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında iletişim, *anlamları bireyler arasında ortak kılma işlemidir, anlamak ve anlaşılmasıdır* denilebilir.

İletişimin gerçekleşebilmesi için en az dört temel unsurun bulunması gerekir: *Kaynak, mesaj, kanal, alıcı*. Bunlardan birinin eksik olması durumunda iletişim olmaz. Ancak iletişim sürecinin sürdürülebilmesi için iki önemli unsurun daha olması gerekir ki bunlar da *geri bildirim ve ortamdır*.

* Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, e-posta: akoc@29mayis.edu.tr, ORCID:0000-0002-6662-3951

1 Erol Mutlu, İletişim Sözlüğü (Ankara 1994), 98; Stuart Sillars, İletişim, çev. Nüzhet Akın (Ankara 1995), 1; Ünsal Oskay, *İletişimin ABC'si* (İstanbul 1999), 42; İrfan Erdoğan, İletişimi Anlamak (Ankara 2005), 23-43; Orhan Gökçe, İletişim Bilimi (Ankara 2006), 5-8; Merih Zılhoğlu, İletişim Nedir? (İstanbul 2007), 22-24.

V. BÖLÜM

DİN EĞİTİMİNDE ŞAHSİYET İNŞASI: AHLÂK VE DEĞER

DİN EĞİTİMİNDE ŞAHSİYET İNŞASI: AHLÂK VE DEĞER

Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU*

Giriş

Yaratılış bakımından mükemmel olan insanın yaşam boyunca süren fiziksel, ruhsal ve zihinsel/bilişsel gelişiminde din ve eğitim vazgeçilmez olgulardır. Her ikisi de insanı geliştirme ve olgunlaştırma yetisine sahiptir.¹ Bu noktada, eğitim tarihinde iz bırakmış pedagoglar “*ahlâki karakter*” gelişimini, eğitimin en temel hedefini olarak belirtmişlerdir.² Ancak bireysel ve sosyal değerlerin kazandırılması açısından günümüz eğitim anlayışı daha çok öğrencilerin zihinsel/bilişsel gelişimlerine odaklanarak akademik başarılarını öncelemektedir. Bu durumun yol açtığı ruhsal (manevi/ahlâki) gelişim yoksunluğu, çocuklarda bireysel ve sosyal değerlere karşı bir duyarsızlığa sebep olmaktadır.³

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, suleyman.gumrukcuoglu@marmara.edu.tr, ORCID 0000-0001-5875-767X

1 Beyza Bilgin, “Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/ 1-2, (1981), 470.

2 Recep Kaymakcan - Hasan Meydan, *Ahlâk, Değerler Ve Eğitimi* (İstanbul: DEM Yay., 2016), 137.

3 Kaymakcan - Meydan, *Ahlâk, Değerler Ve Eğitimi*, 33-34; Adem Beldağ, “Ahlâk ve Değerler Eğitimi”, *Din Eğitimi*, ed. İbrahim Turan, Bayramali Nazıroğlu (Ankara: Bilay, 2022), 205-206.

VI. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

Gülsüm PEHLİVAN AĞIRAKÇA*

Giriş

Doğumdan ergenlik dönemine kadar uzanan süreç genel olarak “çocukluk” olarak adlandırılmaktadır. Çocukluk dönemi, literatürde çoğunlukla bebeklik (0–2 yaş), ilk çocukluk (2–6 yaş) ve son çocukluk (6–11/12 yaş) olmak üzere üç alt evrede ele alınmaktadır. “Erken çocukluk” (*early childhood*) kavramı ise özellikle gelişim psikolojisi ve eğitim bilimleri alanlarında, bireyin yaşamının ilk sekiz yılını kapsayan gelişim dönemi için kullanılmaktadır.¹

Gelişim dönemleri, bireyin doğumdan itibaren yaşamı boyunca geçirdiği fiziksel, bilişsel, dilsel, sosyal ve duygusal değişimlerin belirli evreler hâlinde incelendiği kuramsal bir çerçeveyi ifade eder. Gelişim psikolojisi literatüründe insan gelişiminin, sürekliliğini korumakla birlikte, belirli yaş aralıklarında hızlanan ya da farklılaşan özellikler taşıdığı kabul

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Bilim Dalı, e-mail: gpagirakca@29mayis.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1307-6349

1 Ayşegül Kılıçaslan Çelikkol, “Gelişimle İlgili Temel Kavramlar”, *Gelişim Psikolojisi*, ed. Hatice Ergin-Armağan Köseoğlu (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2017), 48.

VII. BÖLÜM

ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU*

Giriş

İnsanın bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimi doğumla başlayıp hayat boyu devam eden dinamik bir süreçtir. Bu süreçte çocukta filizlenen dini gelişim, çoğu zaman taklit ve özdeşim mekanizmalarıyla ve içinde yaşadığı sosyal çevrenin dini atmosferiyle biçimlenir. Bu yüzden dini inancın, değerlerin ve dini tutumların şekillenmesinde aile, yalnızca ilk çevre değil; aynı zamanda en etkili rol model kaynağıdır.¹

İslâm düşünce geleneğinde çocuğun anne-babanın yanında ilâhî bir emanet olarak görülmesi, din eğitiminin ahlâki ve uhrevi boyutunu da içine alan kapsamlı bir sorumluluk alanı olduğunu gösterir. Nitekim İmam Gazâlî'nin vurguladığı üzere, çocuğa iyilik telkini ve iyi davranışların kazan-

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, suleyman.gumrukcuoglu@marmara.edu.tr, ORCID 0000-0001-5875-767X

1 Mevlüt Kaya, "Ailede Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/3 (1997), 193-194; Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: TDV Yay., 1998).

VIII. BÖLÜM

YETİŞKİNLİK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

YETİŞKİNLİK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ

Gölsüm PEHLİVAN AĞIRAKÇA*

Giriş

Gelişim psikolojisinde insan gelişimi genel olarak bebeklik, çocukluk (ilk ve son çocukluk), ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri çerçevesinde incelenir. Literatürde dönemlendirmeye ilişkin tam bir görüş birliği bulunmamakla birlikte yetişkinlik çoğunlukla ilk, orta ve son yetişkinlik olmak üzere alt dönemlere ayrılmaktadır. Bazı araştırmacılar ise son yetişkinliği yaşlılık dönemi kapsamında değerlendirmektedir. Yetişkinlik, diğer gelişim dönemlerinden farklı olarak net yaş sınırlarına sahip değildir ve toplumsal özelliklerle yakından ilişkilidir. Yetişkinliğin hangi yaş aralığını kapsadığına dair yaklaşımlar değişse de genel olarak ergenliğin tamamlanmasıyla başlayan ve bireyin toplumsal rollerini aktif biçimde üstlenip sürdürdüğü gelişim süreci olarak tanımlanabilir. Bu dönem, biyolojik olgunlaşmanın yanı sıra bireyin yaşam boyu biriktirdiği deneyimler ile içinde bulunduğu çevresel koşulların etkileşimiyle şekillenen

* Doktor Öğretim Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Bilim Dalı, e-mail: gpagirakca@29mayis.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1307-6349